

Zpráva o aktuálním stavu životního prostředí a krajiny na zájmovém území MAS Strakonicko k r. 2014

1. Úvod

Důvodem pro zhodnocení aktuálního stavu životního prostředí, je potřeba stanovení cílů a strategie Místní akční skupiny Strakonicko. Strategie rozvoje MAS je integrovaným projektem celého území – skládá se z podrobné analýzy výchozího stavu a ze souhrnu navrhovaných řešení. Na tuto strategii budou navazovat konkrétní projekty, které budou zaměřeny na řešení problémů týkajících se celého území i jednotlivých obcí, neziskových a podnikatelských subjektů.

Záměrem strategie je jednak označení problémů, jež se v tomto prostředí vyskytují a jednak jeho silných stránek a příležitostí. Jejím účelem je nalezení efektivního využívání místních zdrojů, dosažení trvale udržitelného rozvoje, koordinace společných a individuálních aktivit subjektů veřejného, soukromého a neziskového sektoru a také nalezení práce, popř. realizace obyvatel a možností rekreace návštěvníků území.

2. Vymezení území

Území MAS Strakonicko je tvořeno Svazkem obcí středního Pootaví, Svazkem obcí Strakonicka, Svazkem obcí dolního Pootaví a Svazkem obcí šumavského Podlesí, celkem o společné výměře cca 458 km² a cca 41.000 obyvatelích. Součástí jsou 2 města (Strakonice, Volyně) a 55 obcí.

Řešené území je střední částí Strakonického okresu a jeho pomyslná hranice probíhá na západě souhlasně s rozmezím s okresem Klatovy a na jihu s okresem Prachatice. Za obcí Čepřovice se zvedá severovýchodním směrem a běží po obvodu katastrálního vymezení obcí Skály, Kváskovice, Radějovice a u obce Cehnice kolmo přetíná komunikaci I. Třída Strakonice-Vodňany, aby se za katastrem obce Čejetice napojila na hranici s okresem Písek. Po ní se hranice řešeného území zvedá severozápadně až k obci Velká Turná, obíhá obec Radomyšl, aby se vrátila zpět severním směrem, kde zahrnuje obec Chrástovice a běží po komunikaci západním směrem na Horažďovice, kde se napojí do výchozího místa na rozhraní s okresem Klatovy.

Těžištěm regionu je okresní historické město Strakonice, důležité správní a průmyslové centrum a dopravní uzel (silnice prvních tříd I/4 a I/22). Prochází tudy od roku 1868 železniční trať z Plzně do Českých Budějovic a lokální tratě č. 198 (od roku 1893) a č. 203 (od roku 1899). Ve Strakonici má tradici především průmysl textilní, strojírenský a pivovarnictví. Z typologického hlediska je Strakonicko řazeno k vrcholně středověké sídlení krajiny Hercynika. Kromě silně urbanizovaných ploch Strakonice a okolí se jedná o lesozemědělskou a místy zemědělskou krajinu, z hlediska reliéfu o krajinu vrchovin Hercynika, v nivě Otavy a Volyňky o krajinu širokých říčních niv.

2.1. Geomorfologie:

Z hlediska geomorfologického členění severní část území Strakonicka spadá do Českomoravské subprovincie reprezentované Středočeskou pahorkatinou. Ta je zbytkem

třetihorního zarovnaného povrchu s mírně zvlněným reliéfem o nadmořské výšce mezi 500 - 600 m. V daném území je reprezentovaná především Blatenskou pahorkatinou resp. její částí - Horažďovickou pahorkatinou. Poměrně ploché území této pahorkatiny má nejvyšší bod Hřeben (596,5 m n.m.) těsně za hranicí posuzovaného regionu. Do jižní části území (Volyňsko) zasahuje rozsáhlé a poměrně členité území Šumavského podhůří, které je erozí vodních toků značně rozčleněné a příkré údolní svahy zde ostře kontrastují s převládajícím kopcovitým terénem. Z tohoto celku největší část v řešeném území zaujímá Bavorovská vrchovina se svým jihovýchodně od Strakonic se rozkládajícím podcelkem Miloňovickou pahorkatinou s izolovanými vrchy přesahujícími 500 m (nejvyšší Kuřimanský 586 m a Ostrý 579 m). Širší okolí Volyně patří Volyňské vrchovině s řadou vrcholů přes 600 m (Kbil 664 m u Libětic, Kalný vrch 634 m u Strunkovic nad Volyňkou, Ostrý vrch 591 m, Betaň 651 m - jižně od Volyně). Dalším podcelkem Šumavského podhůří, které zasahuje jihozápadní část území je Vimperská vrchovina s Mladotickou na severu (Mladotický vrch 703 m, Damičský vrch 739 m, Kústrý 839 m) a Vacovickou vrchovinou na jihu, která dosahuje přes 900 m n.m. Mezi oba hlavní geomorfologické celky Středočeskou pahorkatinou a Šumavským podhůřím ještě do oblasti zasahuje podél města Strakonice Českobudějovická pánev jako součást Jihočeských pánví.

Nejvýše položená sídla jsou Vacovice a Drážov, nejnižší Štěchovice.

2.2. Geologie

Celé řešené území náleží k Českému masívu, který je geologicky jednou z nejstarších částí evropské pevniny. V nejstarší době byla tato oblast zalita mořem, na jehož dně se hromadily mohutné vrstvy usazenin z okolní pevniny. Intenzita sedimentace byla velmi různá, proces usazování několikrát přerušil ústup moře. Původní měkké a sypké sedimenty se zpevňovaly a vlivem horotvorných procesů se dostávaly do větších hloubek, kde vlivem vysokých teplot a tlaku zbřidličnatěly, (krystalické břidlice).

Krystalické moldanubikum tvoří převážně skalní podklad řešeného území. Jeho jednotvárná série, jejíž původní horniny dosahují několikakilometrové mocnosti, se usazovala v hlubokých částech mořské prohlubně za poměrného tektonického klidu a značného nanášení jílovitého a písčitého materiálu. Z toho pak vznikaly opakovanou přeměnou především biotitické pararuly a migmatity rozličného typu. Příznačné je pro tuto jednotvárnou sérii nepatrný podíl hornin odlišného složení, např. krystalických vápenců, dolomitů a ojediněle též amfibolitů.

Pestrá série, jež se od jednotvárné odlišuje četnými vložkami krystalických vápenců spolu s přechodnými polohami dolomitů, erlanů, eklogitů a amfibolitů, grafitických hornin a křemenců, je zastoupena v území jen v malé míře západně a jižně od Strakonic. Jižní část vymezené oblasti zabírá šumavská větev moldanubického plutonu. Nejstaršími horninami jsou zde diority, k mladším patří granodiority, k nejmladším žuly s bohatým žilným doprovodem. Severozápadní část (mezi Horažďovicemi a Strakonicemi) sem proniká středočeský pluton se zastoupením především biotitickým granodioritem a křemitým dioritem červenského typu. Tyto horniny se těží v oblasti na mnoha místech s využitím jako stavební a dekorační kámen.

Zatížení radonem je závislé na geologické skladbě podloží. Geodetickou stavbu území tvoří z velké části metamorfované horniny s tektonickým pomíšením a vyšším obsahem uranu. Uran ^{238}U se v přírodní rozpadové řadě mění na radium a následně na plyný radon ^{222}Rn . Menší zatížení radonem se objevuje na sedimentálním podloží, v území ale výrazně převažují oblasti s radonovým rizikem vyšším a středním. Tento fakt přináší nutnost realizace protiradonových opatření.

2.3. Klima

Klimaticky se Strakonický region dělí na dvě oblasti. Klimatická oblast B3 v podélném pásu Horažďovice - Strakonice (mírně teplá oblast) s charakteristikou okrsku mírně teplý, mírně suchý, převážně s mírnou zimou. Ostatní území leží v okrsku B5 s charakteristikou mírně teplý, mírně vlhký, vrchovinový. Průměrná roční teplota 6,5 °C, v období vegetace 12,5 °C. Oblast je dále charakterizována:

průměrný počet letních dní v roce 30 - 40

průměrný počet ledových dní v roce 40 - 50

průměrný počet mrazových dnů 120 - 130

Počet dní s teplotou nad 0°C 270

Počet dní nad 5°C 210

Počet dní nad 10°C 150

Počet dní nad 15°C 65

Průměrný počet jasných dnů 40

zamračených dnů 145

s mlhou 57

Průměrné datum prvního mrazivého dne 1.10. a posledního mrazivého dne 1.5.

Průměrná teplota vzduchu v jednotlivých měsících (dle dlouhodobých klimatických map):

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII.

-2 -1 3 6 12 15 17 17 12 7 3 -2

Dlouhodobý průměrný úhrn srážek v mm v jednotlivých měsících:

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII.

30 27 30 45 70 85 90 65 50 45 35 35

Průměrný roční úhrn srážek dosahuje 550 - 600 mm, v období vegetace 400 mm.

Úhrn srážek za rok 1998 naměřený na nejbližší stanici Kocelovice:

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII.

14,4 8,1 43,5 8,3 34,2 243,7 66,4 31,2 104,3 97,4 41,5 20,9

Průměrná relativní vlhkost vzduchu v červenci ve 14,00 hodin: 60%

v prosinci ve 14,00 hodin: 87%

Uvedené údaje jsou průměrným ukazatelem, klimatické podmínky jsou úměrné nadmořské výšce, ve které jsou jednotlivá sídla lokalizována. Jihozápadním směrem k okraji popisovaného regionu zasahuje drsnější klima Šumavského podhůří.

2.4. Ovzduší

Z hlediska zatížení emisemi patří dle údajů ČHMV Strakonicko k nejméně zatíženým oblastem ČR. Přesto je v souladu se Zákonem 309/1991 Sb. kladen důraz na systematické snižování produkce škodlivin u všech zdrojů znečišťování ovzduší. Zavedením tzv. emisních limitů pro vypouštění škodlivin a jejich následným dodržováním nastal postupný obrat v chování provozovatelů zdrojů emisí. Největší znečišťovatel v regionu – Teplárna Strakonice - provedl denitrifikaci, odsíření spalín a nahradil TTO nízkosíratým palivem. Významným faktorem znečišťování ovzduší jsou také mobilní zdroje REZZO 4. Jejich podíl je asi 8% na celkové emisi tuhých látek, 1% na celkové emisi SO_x, 40% na celkových emisích CO, 54% na celkových emisích C_xH_y a 56% na celkových emisích NO_x.

Z údajů jednoznačně vyplývá potřeba opatření na úsporu energie v rámci skupiny drobných a středních spotřebitelů tepla. K nejdůležitějším opatřením v této oblasti by měla patřit podpora realizace tepelných izolací obytných budov, tepelných sítí a využívání

obnovitelných zdrojů energie. Ovzduší v oblasti Strakonicka je možné označit za „mírně znečištěné“.

Mezi nejvýznamnější velké zdroje znečišťování ovzduší na území členských obcí MAS LAG Strakonicko patří AGRO Čejetice s.r.o. - hala Sedlíkovice, AGRO Čejetice s.r.o. - hala Sudoměř, DENIOS s.r.o., DMP s.r.o. - výkrm brojlerů drůbežárna Pracejovice, Drůbež Radomyšl, s.r.o. – farma Čejetice, Metal progres Strakonice spol. s r.o., MEYSTER CZ, s.r.o. – Strakonice, Podnik živočišné výroby, a.s. - Vajax Strakonice, POŠUMAVÍ, a.s. - výkrmna brojlerů Střelské Hoštice, Společnost VOJTOVI - obchod, služby, s.r.o., Strakonická obalovna s.r.o.-obalovna živičných směsí, Teplárna Strakonice, a.s., TONAK a.s. - závod Strakonice, Zemědělské družstvo Přešťovice- VKK 800.

2.5. Hydrologie

Řešená oblast náleží k hydrologickému povodí 1-08 řeky Otavy. Ta v popisovaném regionu nabírá vody levostranných přítoků Střely a Březovského potoka a z pravé strany potoka Kolčavy a Volyňky.

- Otava vzniká soutokem horských řek Vydry a Křemelné u Čenkovy pily na Šumavě, teče severně a u Horažďovic mění velkým obloukem směr toku na východní. Do regionu přitéká od Horažďovic. Protéká Střelskými Hošticemi, Katovicemi, Strakonicemi a za Čejeticemi opouští region, aby protékla Pískem a u Zvíkova se spojila s Vltavským kaňonem. Otava patří k tokům s kolísavým vodním stavem, který se rychle mění po srážkách.
- Březový potok pramení v Brdech, teče JV směrem a do Otavy vtéká nad Katovicemi.
- Kolčava vyvěrá u Strašína, teče SV a do Otavy vtéká v Katovicích na ř. km 60,55.
- Volyňka pramení na svazích Světlé hory, teče téměř stále na sever ke Strakonicím, kde ústí na ř.km 54,65 do Otavy.

Koryto řeky Otavy a Volyňky v přirozeném stavu provede 1 a 2 letou velkou vodu, při větších průtocích dochází k rozlivům do údolní nivy. V minulosti byla řeka upravována tak, aby se zátopy omezily. Při umisťování jakýchkoliv aktivit do inundačního území obou řek, je nutné předem vyřešit ochranu před účinky velké vody a zajistit bezpečný průtok velkých vod a průchod ledů po celé trase řeky Otavy a Volyňky.

Region je bohatý na rybníky. Rybníční soustavy, budované hlavně ve 13. - 16. století, jsou soustředěny zejména v kotlinách a plochých pahorkatinových reliéfech. Rybníky lze rozdělit dle soustředěného výskytu na Blatenskou, Vodňanskou a Putimskou rybníční soustavu. V popisovaném území zbytkové části okresu existence rybníků není již tak výrazná. Ve Volyňské oblasti vzhledem k reliéfu Šumavského předhůří není žádný významný rybník. Ve Strakonické oblasti lze zaznamenat rybníky jižně od okresního města mezi obcemi Sousedovice a Mutěnicí, kde největší je Velkohorský rybník a severně od Strakonic Horní a Dolní Řepický potok. Menší rybníky se vyskytují v okolí obce Čejetice. Rybníky jsou vesměs pronajaty Školnímu rybářství Protivín nebo jsou vlastněny a spravovány obcí.

V zásobování pitnou vodou je situace v regionu poměrně uspokojivá. 85% obyvatel je napojeno na veřejné vodovody. Daleko větší důraz by měl být kladen v této oblasti na výstavbu a napojení obyvatel na ČOV. Významná část sídel, zejména menších, toto zařízení nemá. Tento fakt může sehrát významnou roli v budoucím rozvoji obcí, zejména s ohledem na investiční náročnost výstavby sítě ČOV. Kvalita povrchových vod se neukazuje býti závažným problémem. Voda ve vodních tocích je zařazena převážně do III., IV. a V. třídy jakosti dle hodnocení BSK 5. Dlouhodobým sledováním jakosti vody v tocích je možné konstatovat pozitivní trend, a to zejména v posledních letech. Tento jev souvisí s omezením

znečišťování od největších podnikatelů a je podporován ponecháním břehových porostů a břehů v přírodním stavu.

2.6. Půda, vegetace, fauna

Z hlediska půdní druhovosti převažují v řešeném území hlinité až hlinitopísčité půdy. Podle zatřídění do půdních typů převažují podzolové půdy a podzoly. Do Volyňské oblasti zasahují již typy hnědých horských lesních půd.

Z hlediska původu, vývoje a především druhového zastoupení květeny lze řadit oblast do subhercynské fytogeografické oblasti. Původním vegetačním krytem byly listnaté lesy a to v Šumavském podhůří převládaly různé druhy bučin (lipové či dubové bučiny), v nižších polohách v severní části popisovaného území převládaly spíše acidofilní doubravy (porosty dubu letního s místy vtroušeným dubem zimním, břízou a lípou). V době halštatské mohylové kultury došlo vlivem dlouhotrvajícím, převážně pastevním využíváním k hlubokým změnám ve složení těchto původních lesů nebo k jejich úplné likvidaci. Jejich náhrada během prvního staletí našeho letopočtu neznamenal obnovení původního krytu, ale přispěla ke vzniku relativně sušších a teplomilnějších lesů tvořených náhradními dřevinami (duby, břízami, osikami, borovicemi). Převážná část původních listnatých nebo smíšených lesů byla však nahrazena ekonomicky výnosnějšími smrkovými monokulturami. Trvalé odlesnění na druhé straně umožnilo průnik teplo a světlomilnějších druhů rostlin a umožnilo rozvoj zemědělské výroby. V současné době podíl lesních ploch představuje na Strakonicku 20,29% a Volyňsku 24,43 % a podíl zemědělské půdy je ve strakonickém a volyňském subregionu 67,34% respektive 65,60% .

V krajině šumavského podhůří přetrvala bohatá a dosti teplomilná nelesní květena. Z travin je to tráva válečka prapořitá, kvetoucí druhy zastupuje smolníčka obecná, úročník bolhoj, čičorka pestrá, jetel horský a zlatý, různé druhy divizen, pupava obecná. Keřové patro zastupují porosty trnek, hlohů, lísek a mnoho druhů planých růží. V lesních okrajích jsou zastoupeny břízy, osiky, lísky, jeřáby a jívy. Na sušších loukách a pastvinách v pahorkatinném prostředí lze registrovat vzácné vstavače: kukačky, osmahlého a bezového. Poněkud častěji se zde vyskytují další vstavačové rostliny: bradáček vejčitý, vemeníček zelený, vemeník dvoulistý a pětiprstka žežulník.

Ve smrkových monokulturách a druhotných borových lesích je květena chudší. Podrost tu tvoří hlavně borůvka, brusinka, vřes, šťável kyselý, starček hajní, přeslička lesní, ostřice třeslicovitá. Z kapradin pak mohutná hasivka orličí. V lesích bukových se dochovala bohatší a významnější květena, např. mařinka vonná, kokořík mnohokvětý, hluchavka žlutá, vraní oko, věsenka nachová či konvalinka vonná.

Na skalnatých stanovištích údolí Otavy se mnohde uchovaly i původní reliktní bory se zimostrozkem alpským nebo medvědicí lékařskou. V okolí obce Rovná je chráněné naleziště hořce jarního (poblíž Rovenského rybníka).

V popisovaném území je poměrně běžná lovná zvěř: srnčí, koroptve, bažanti i zajáci. Poměrně početná je i černá zvěř. V lesích i polích je početná a typická ornitofauna. Běžní lesní ptáci jsou brávník lesní, kvíčala euroasijská, strakapoud velký, sojka obecná, kukačka obecná. Vyšší polohy hostí kosa horského a ořešníka kroupnatého. Z luk a obdělávaných polí ubývá křepelky a koroptve polní. V lesopолních okrajích se objevuje poštolka obecná. Z plazů a obojživelníků lze nalézt skokana hnědého, ropuchu obecnou, rosničku, ještěrku živorodou, slepýše křehkého a užovku obojkovitou. Dostatek potravní nabídky zde mají běžné šelmy jako kuna lesní, hranostaj a lasice kolčava i tchoř tmavý. Hojně se vyskytuje i liška obecná.

2.7. Zemědělství a lesnictví

V zemědělství proběhlo největší omezování výroby a tím také snížení počtu pracovníků v první polovině 90 let. Od roku 1996 do současnosti se tempo poklesu velmi omezilo - avšak některá ze zemědělských organizací deklarují celkové snížení na výrazně méně než 1/2 stavu roku 1989 resp. 1990.

Zemědělská družstva prošla silným transformačním procesem, který v řadě případů znamenal rozdělení původních velkých organizačních formací. Celkový objem výroby se pod vnějším tlakem za posledních 10 let omezil na zhruba jednu polovinu, což však znamená výrazně pozitivní zvýšení produktivity práce. Toto zvýšení produktivity bylo často odvozeno od organizačních změn a růstu intenzity práce, nikoliv od nových produktivních technologií. Zemědělství však dosahuje dlouhodobě vcelku dobrých výsledků ve srovnání s charakterově obdobnými produkčními oblastmi.

Nadmořská výška, půdní podmínky i charakter podnebí determinují skladbu zemědělské činnosti. V rostlinné výrobě převažuje pěstování obilovin a píce, v některých částech se pěstují brambory a řepka. Pozornost je věnována zavádění nových odrůd. Živočišná výroba je zaměřena na chov skotu, rozhodující je výroba mléka a hovězího masa. Zastoupen je rovněž chov prasat a drůbeže. Perspektiva je dle názoru zemědělců dána jednoznačně a v rozhodující míře zemědělskou politikou státu a příslušnými ochrannými opatřeními výrobců i domácího trhu. I když investice směřovaly především do oblastí vybraných technologií ať již v živočišné, tak rostlinné výrobě, rozsah investování stagnuje a klesá. Přes růst produktivity práce není sektor dostatečně ziskový a nevytváří zdroje potřebné k obnově a další intenzifikaci. Z toho důvodu se především větší zemědělské podniky až příliš orientují na pěstování technických plodin, které jim zvyšují příjmy.

Mezi největší organizace podnikající v zemědělství a doprovodných obslužných činnostech na území regionu MAS Strakonicko patří:

ZD Přeštovice

AGRO Čejetice

ZD Novosedly

ZD Nihošovice

Podnik živočišné výroby a.s.

ZD Střelské Hoštice

STS Strakonice a.s.

ZZN Radošovice

Struktura zemědělské výroby je tedy přizpůsobena jejímu prioritnímu zaměření na živočišnou výrobu, s orientací zejména na produkci mléka, hovězího, vepřového a drůbežího masa. Pouze menší část výrobních kapacit pro živočišnou výrobu je stavebně, technicky či ekologicky vyhovující. Snižování kontaminace životního prostředí zemědělským odpadem tak vyplývá nikoli z modernizace výrobních technologií, ale z redukce využívání kapacit v důsledku omezování produkce.

Stav lesních porostů, i přes celkově nízkou lesnatost cca 23% (Jihočeský kraj 36,3%, ČR 33,4%), je stabilizujícím prvkem stavu životního prostředí. Jako negativní je možno vnímat rozdrobenost vlastnické držby lesních pozemků a jejich průměrnou velikost, a dále zastoupení jednotlivých dřevin v porostní skladbě, kdy dominuje smrk /49,66%, 57,12% zásoby dřevní hmoty/ a borovice /32,98% a 30,57% zásoby dřevní hmoty/. Nevhodná druhová skladba činí lesní ekosystémy méně odolnými vůči poškození škodlivými činiteli, proto je zvýšení zastoupení listnatých dřevin v rámci obnovního cíle vysoce žádané.

2.8. Průmysl

Průmysl si udržuje postavení rozhodujícího činitele ekonomické základny okresu i samotného regionu. Jedná se vesměs o soukromé firmy vzešlé z privatizace nebo vzniklé individuální privátní iniciativou. Podíl průmyslové zaměstnanosti regionu je nad průměrem okresu a dosahuje téměř 40 % celkové zaměstnanosti. Ve srovnání z rokem 1990 je tento podíl v globálním poměru stabilní. Více než 1/5 pracovníků v průmyslu (s hlavním - jediným zaměstnáním) pracuje v malých organizacích.

Ve většině velkých podniků došlo alespoň k částečné obměně technologického vybavení a zlepšení organizace, což na jedné straně znamenalo zvýšení konkurenceschopnosti. Na druhé straně tento proces, spolu s některými závažnými odbytovými problémy znamenal citelné snížení počtu pracovníků. Tento vývoj postihl a postihuje i větší průmyslové podniky regionu (i okresu), což do značné míry ovlivňuje jak celou ekonomickou základnu regionu, tak strukturu a problémovost trhu práce. Pro průmysl v regionu je příznačná celkem početná oborová členitost.

2.9. Odpady

Velký důraz kladou obce regionu na hospodaření s komunálními odpady. Skládku firmy Rumpold ve Vodňanech s kapacitou cca 150 000 m³ a následným rozšířením na 600 000 m³ zajišťuje i do budoucna dostatečný prostor pro ukládání TKO. Region disponuje i zařízeními na likvidaci nebezpečných odpadů a stavební suti /ČZ Strakonice –neutralizační a deumulgační stanice, Fezko Strakonice – spalovna Hovel-Schiestl, dekontaminační plochy pro biodegradaci odpadů, recyklace PET lahví v ROS, linka na recyklaci stavební suti v Radošovicích/. Účelné se ukazuje vybudování a provozování kompostárny, čímž by došlo k podstatnému poklesu potřeby skládkového prostoru pro ukládání komunálního odpadu.

3. Současný stav životního prostředí

Zjednodušeně lze říci, že dotčená krajina MAS Strakonicko, jejíž osu tvoří tok a údolnice řek Otavy a Volyňky, je sevřená mezi jižním okrajem Blatenska, tedy Podbrdím a severním okrajem Šumavy, tedy Podlesím (Šumavským podhůřím) a z úzké údolnice řeky Otavy se postupně rozevírá do široké nivy, navazující východně (Sudoměřsko, Kestřansko), na třetihorní rybníční pánve Vodňanska. Kompozičně tvoří obraz otevřené zemědělské krajiny velkého měřítka, se zřetelným prostorovým ohraničením a s výraznými horizonty. Právě panoramatické pohledy, pokud odhlédneme od konkrétních významných přírodně krajinářských prvků území, utvářejí estetickou atraktivnost krajinné scény. Pouze město Strakonice a částečně město Volyně vytvářejí v přehledné krajině větší urbanizované segmenty.

Z hlediska ochrany přírody je region MAS Strakonicka, díky své členitosti a nedotčenosti těžkým průmyslem, velmi vděčným regionem. Páteř území tvoří tok řeky Otavy se svou údolní nivou, kde především na plochách bývalých rýžovišť zlata zůstaly ve velké míře zachovány lužní lesy typu tvrdého i měkkého luhu. Jejich ochranu zajišťují zvláště chráněná území (ZCHÚ), přírodní rezervace Bažantnice u Pracejovic a přírodní památka Tůně u Hajské.

Severně od Otavy je znatelná a velmi důležitá přítomnost vápencového podloží, na které je vázána řada chráněných druhů rostlin, přičemž nejvzácnější lesní lokality

chrání ZCHÚ přírodní rezervace Kuřidlo, přírodní památka Ryšovy u Strakonic, přírodní památka Sedlina u Rovné a luční lokality ZCHÚ přírodní památka Pastvina u Přešťovic a Rovná u Strakonic. Lokalita kriticky ohroženého hořce jarního u Rovné, jediná svého druhu v České republice, byla vyhlášena jako národní přírodní památka.

Oblast údolnice Volyňky je silně ovlivněna blízkostí Šumavy, neboť její značnou část tvoří území šumavského Podlesí s centrem ve Volyni, s mokkými prameništěmi loukami, rozsáhlejšími lesními komplexy a vyšší nadmořskou výškou. Nejtypičtější části přírodního bohatství jsou zachovány v ZCHÚ přírodní památka Chvalšovické pastviny, přírodní památka Vysoká u Čestic a přírodní památka Zechovické opuky.

Poslední zajímavou a zcela odlišnou oblastí je východní část, navazující na sníženinu Vodňanské pánve s typickými rybníčními soustavami na Sudoměřsku a Kestřansku.

V roce 2005 proběhla inventarizace a nové vyhlášení památných stromů, takže v současnosti se zde nacházejí tyto památné stromy:

Václavská lípa, Podsrpenské lípy, Švandova lípa a Otavský dub ve Strakonících, Francouzská lípa, Tažovický platan a Tažovický jinan v Tažovicích, Dračí jilm v Kladrubech, Troškova lípa ve Volyni, Lípa Svobody a Dřešínští ořešáci ve Dřešíně, Žižkův dub, Břeňkův dub a Duby princezny Hedviky v Mladějovicích, Kalenický javor v Kalenicích, Dobřský klen v Dobeši a Paračovská lípa v Paračově. Dřeviny jsou průběžně monitorovány a ošetřovány v rámci prostředků Města Strakonic, grantových programů i v rámci prostředků příslušných obcí, v jejichž katastrech se nacházejí.

V rámci programu **NATURA 2000**, byly v regionu MAS vyhlášeny dvě evropsky významné lokality (EVL), Kozlovská stráň u Střelských Hoštic a Štěkeňské duby u Štěkne. Jde o soustavu chráněných území evropského významu. Na ochranu nejvíce ohrožených druhů planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a také přírodních stanovišť na území EU. Cílem soustavy NATURA 2000 je zachovat biologickou rozmanitost v rámci celé Evropské unie prostřednictvím ochrany vybraných druhů rostlin a živočichů a přírodních stanovišť.

4. Pozitiva současného stavu ŽP na katastrálním území obcí MAS LAG Strakonicko.

Z hlediska ochrany životního prostředí, vycházející ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění, jsou základními stavebními kameny řešeného území MAS Strakonicko:

- přítomnost jedenácti maloplošných chráněných území, dvou evropsky významných lokalit a sedmnácti památných stromů (seznam viz níže)
- zpracovaný generel územního systému ekologické stability (ÚSES) území s vymezenými prvky lokální, regionální a nadregionální úrovně
- vymezené významné krajinné prvky (VKP), dle § 3 písm. b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- poměrně vysoké zastoupení taxativně vyjmenovaných významných krajinných prvků v zákoně č. 114/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů (vodní toky, údolní nivy, vodní plochy, lesní porosty)
- především relativně harmonická a typově různorodá agrární až lesoagrární krajina, bez výrazných ekologických zátěží, v řadě míst mající charakter typické jihočeské „malebné“ krajiny

Pro další vývoj ochrany přírody celého území je důležité, že od roku 1998 je komplexně zpracován územní systém ekologické stability celého bývalého okresu Strakonice,

v němž jsou podrobně popsána a zmapována z hlediska zájmů ochrany přírody nejdůležitější lokality, včetně návrhu na doplnění. Toto doplnění tzv. prvků ÚSES (prvky ÚSES se rozumí tzv. biocentra a biokoridory) mají možnost realizovat příslušné obecní úřady, v jejichž působnosti se navrhované prvky ÚSES nacházejí i jednotlivci, většinou prostřednictvím celé řady grantů. Limitujícím faktorem je poměrná nákladnost a samozřejmě pouze relativní návratnost. Výhodou je možnost využít při jejich realizaci specifické podmínky dané lokality, např. s vhodnou obnovou drobných sakrálních památek (boží muka, kapličky), obnovou technických děl (bývalé náhony, náhonové rybníky), obnovou lužních lesů a revitalizací vodních toků, jako vhodných protipovodňových opatření. Dále může jít o výsadby liniové zeleně nebo původních odrůd ovocných dřevin, o zalesňování odpovídajícími typy dřevin, o realizaci nových vodních nádrží a obnovu původních koryt potoků a řek. Mnohé z těchto prvků ÚSES již byly realizovány a řada je jich ve stadiu projektu. V této souvislosti je potřebná aktivita obecních úřadů, případně společenských organizací, při propagaci a zpřístupnění přírodních památek svého území a to formou zřizování vycházkových tras v obvodu své působnosti. A lze tak zpřístupnit zajímavé přírodní útvary (např. bývalé vápencové nebo žulové lomy, rybníky, bývalá obecní dráha, zajímavé skalní útvary, apod.) v kontextu s památkově chráněnými objekty. Jedná o záležitosti relativně dostupné, takže realizace navrhovaných prvků ÚSES a větší aktivita obecních úřadů by měly být jednou z hlavních možností rozvoje ochrany přírody v našem regionu.

6. Negativa současného stavu ŽP na katastrálním území obcí MAS Strakonicko.

- rezervy ve využívání systému ÚSES krajiny v souvislosti s tvorbou územně projektové dokumentace (územních plánů) obcí a s realizací komplexních pozemkových úprav (KPÚ) dotčených obcí
- nevratné poškození pramenišť, mokřadů, vodních ploch, vodních toků nevhodnými zásahy při zemědělském a lesním hospodaření a další činnosti
- nadměrné využívání zemědělské půdy pro pěstování technických plodin
- při nevhodném hospodaření a zásazích rozšiřování nepůvodních druhů rostlin a živočichů
- zarůstání travních porostů sukcesí dřevin, plevelů a invazních druhů
- přestárlé a neudržované původní sady v krajině a v důsledku toho jejich likvidace
- vysazování cizokrajních dřevin ve volné krajině, mj. z důvodů jejich nekontrolovatelného šíření do okolí
- realizace staveb (bydlení, výroba, chaty apod.) v potočních nivách (VKP)
- likvidace rozptýlené mimolesní krajinné zeleně
- nedůslednosti v ochraně taxativně vyjmenovaných významných krajinných prvků (vodní toky, rybníky, údolní nivy)
- nedůslednosti v ochraně a tvorbě prvků ÚSES
- přestárlá, nefunkční a problematická mezernatá stromořadí ovocných dřevin podél silnic
- nižší zastoupení ekologicky pozitivních krajinných struktur a prvků (lesy, remízky, travní porosty)
- nízké hodnoty krajinného rázu na poměrně velké části ORP Strakonice

7. Navrhované hlavní směry v rámci rozvoje ŽP regionu MAS Strakonicko, týkající se jak obcí, tak soukromých fyzických a právnických osob:

- důsledné využívání ÚSES regionu v rámci tvorby územních plánů a KPÚ dotčených obcí

- průzkum a mapování hodnotných přírodě blízkých krajinných segmentů z důvodů jejich zachování a následné zvýšené ochrany formou registrovaných VKP, příp. zvláště chráněných území
- na základě využití zpracovaného ÚSES regionu provádět revitalizace povodí malých vodních toků podle návrhu opatření prvků ÚSES
- podpora obnovy a zakládání mokřadů a vodních ploch
- podpora čistíren odpadních vod (ČOV) obcí i jednotlivců, včetně využívání kořenových ČOV a podpora výstavby kompostáren
- výsadby liniové zeleně v krajině podél silnic, cest, na mezích, břehových porostů, solitérů apod. z důvodů zvýšení hodnot krajinného rázu, prostupnosti krajiny a vazeb v systému ÚSES
- pro výsadby krajinné zeleně používat výhradně domácí dřeviny, s využitím původních (historických) odrůd ovocných dřevin
- zvýšení zastoupení travních a lesních porostů z důvodů zvýšení hodnot krajinného rázu, snížení erozního ohrožení, rekreační přitažlivosti krajiny
- ochrana travních porostů před zarůstáním (kosení, pastva)
- zvyšovat druhovou pestrost trvalých travních porostů
- ochrana lokalit s přírodním výskytem léčivých bylin
- chránit krajinný ráz před činnostmi, snižujícími jeho estetickou a přírodní hodnotu
- budování naučných stezek
- vyloučit výstavbu oplocení, ohrad, zdí a podobných bariér ve volné krajině snižující její prostupnost
- podpora a především usměrňování procesu restrukturalizace zemědělské výroby a z toho vyplývající optimální využívání zemědělského půdního fondu (snižování rozlohy technických plodin, obnova ovocných sadů na zemědělské půdě)
- podpora drobné zemědělské samovýroby (mlékařství, sýrařství, apod.) včetně podpory moštáren, stáčíren a malých lihovarů pro využití ovocné produkce krajiny
- podpora zásahů na zlepšení protierozní funkce krajiny
- podpora alternativních zdrojů energie, ale vždy s ohledem na zachování krajinného rázu území a produkční funkce krajiny
- podpora zalesňování krajiny s využitím původních dřevin, v souladu s lesními hospodářskými plány a osnovami
- podpora šetrných forem turistiky (pěší turistika, cykloturistika, hippoturistika, vodácká turistika) ve volné krajině

8. Závěr

Životní prostředí regionu přes poměrně uspokojivý stav vykazuje řadu rizik daných existencí historické zátěže z ekologicky nešetrného chování obyvatel a podniků v minulosti. V oblasti obecné ochrany přírody lze konstatovat, že přetrvávají dlouhodobě neřešené problémy, včetně problematického zajištění praktické ochrany prvků ÚSES.

Ing. Miroslav Šobr
15. srpna 2014